निर्वाचन र मानव अधिकार

निर्वाचन जनताको अभिमत प्रकट गर्ने माध्यम हो । जनताको सार्वभौमसत्ताको प्रयोगको आधार हो । सरकारलाई वैधानिकता प्रदान गर्ने विधि हो । आवधिक निर्वाचनबिना लोकतन्त्र र मानव अधिकारको परिकल्पना गर्न सकिँदैन । त्यसैले विश्वका प्रायः प्रजातान्त्रिक मुलुकले आवधिक निर्वाचनलाई लोकतन्त्रको अनिवार्य शर्त मानी व्यवहारमा अवलम्बन गर्दै आएका छन् । निर्वाचन स्वच्छ, निष्पक्ष, धाँधलीरहित एवम् भयमुक्त एवम् समावेशी चरित्रको हुन आवश्यक हुन्छ । वास्तविक निर्वाचनमा आवधिक, प्रजातान्त्रिक विधि-पद्धतिको अवलम्बन, जनताको सहभागिता लगायत तत्वहरूको अपरिहार्यता हुनुपर्दछ । यसभन्दा बाहिर गई गरिने अभ्यास सही निर्वाचन नभई छनौट वा मनोनयनभन्दा बढी अर्थपूर्ण हुँदैनन् ।

आवधिक निर्वाचन किन ?

(क) आवधिक रूपमा जनताको अभिमत प्रकट गर्न,
(ख) शासन-प्रणालीलाई वैधानिकता प्रदान गर्न,
(ग) जनताको चाहनाअनुसार प्रतिनिधिमूलक प्रणालीमार्फत शासन सञ्चालन गर्न,
(घ) मुलुकको शासन-प्रणालीलाई स्थिर, प्रभावकारी र गतिशील बनाउन,
(ङ) स्थानीय तहसम्म लोकतन्त्रलाई संरक्षण, सम्वर्द्धन र संस्थागत विकास गर्न,
(च) राज्यका निकाय एवम् राजनैतिक संस्थाहरूबीच आपसमा सन्तुलन, समन्वय एवम् विश्वसनीयतामा वृद्धि गर्न,
(छ) पिछडिएका वर्ग, समुदाय एवम् क्षेत्रमा सही प्रतिनिधित्व गर्न,
(ज) समानुपातिक समावेशीताको अवधारणालाई व्यवहारमा उतार्न,
(झ) राजनीतिक दल एवम् राज्य-सञ्चालकहरूलाई जनताप्रति जवाफदेही बनाउन,
(ञ) नागरिकलाई राजनीतिक शिक्षामार्फत लोकतान्त्रिक मूल्यमान्यतासँग एकाकार गराउन,
(ट) जनसहभागितामा आधारित योजनाबद्ध विकास का नागरिकको घरदैलोमा पुऱ्याउन,
(ठ) विकास कार्यमा नागरिकलाई सरिक गराउन,
(ड) आर्थिक अनुशासन कायम राख्न,
(ढ) राजनीतिमा विचौलियाको अन्त्य गरी ना सरकारको उपस्थितिको अनुभूति गराउन र
(ण) संविधानको सफल कार्यान्वयन गर्न/गराउनआदि

निर्वाचनसम्बन्धी महत्त्वपूर्ण राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय केही प्रावधानहरू

आवधिक निर्वाचन लोकतन्त्रको आधारस्तम्भ हो । यस सम्बन्धम राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय कानुनी दस्तावेजहरूमा पनि व्यवस्था गरिएको छ । जसमा केही प्रमुख प्रावधानहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

राष्ट्रिय प्रावधान

सवैधानिक प्रावधान

नेपालको संविधान, २०७२ को प्रस्तावना-बालिग मताधिकार र आवधिक निर्वाचन
नेपालको संविधान, २०७२को धारा २१५-गाउँ कार्यपालिका अध्यक्ष र उपाध्यक्षसम्बन्धी व्यवस्था
नेपालको संविधान, २०७२को धारा २१६-नगर कार्यपालिका प्रमुख र उपप्रमुखसम्बन्धी व्यवस्था
नेपालको संविधान, २०७२ धारा २२०-जिल्ला सभा र जिल्ला समन्वय समिति
नेपालको संविधान, २०७२को धारा २२२-गाउँ सभाको गठन
नेपालको संविधान, २०७२को धारा २२३-नगर सभाको गठन
नेपालको संविधान, २०७२को धारा २२४-गाउँ सभा र नगर सभाको अध्यक्ष र उपाध्यक्ष
नेपालको संविधान, २०७२को धारा २४५-२४६-२४५-निर्वाचन आयोग

निर्वाचनसँग सम्बन्धित ऐन

निर्वाचन आयोग ऐन, २०७३

निर्वाचन आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकारसम्बन्धी कानुनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न वान्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिम व्यवस्थापिका संसद्ले यो ऐन बनाएको छ ।

निर्वाचन (कसूर तथा सजाय) ऐन, २०७३

निर्वाचन स्वच्छ र स्वतन्त्र बनाउनका लागि निर्वाचन कसूर र सजायसम्बन्धी प्रचलित कानुनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न वान्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिम व्यवस्थापिका संसद्ले यो ऐन बनाएको छ ।

मतदाता नामावलीसम्बन्धी ऐन, २०७३

यस ऐनले मतदानका लागि योग्य हुने नेपाली नागरिकको योग्यता निर्धारण गर्नुका साथै मतदाताको नाम तथा अन्य आवश्यक विवरण सङ्कलन गर्ने, मतदाता नामावली तयार तथा अद्यावधिक गर्ने सो सम्बन्धमा आवश्यक अन्य सबै काम गर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

स्थानीय तहनिर्वाचन ऐन, २०७३

स्थानीय तहको निर्वाचन गर्ने सम्बन्धमा कानुनी व्यवस्था गर्न वान्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिम व्यवस्थापिका संसद्ले यो ऐन बनाएको छ ।

नियमावली

निर्वाचन आयोग नियमावली, २०७३
स्थानीय तह निर्वाचन नियमावली -पहिलो संशोधन), २०७३
स्थानीय तह निर्वाचन आचारसंहिता, २०७३

अन्तर्राष्ट्रिय प्रावधान

मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र १९४८ को धारा २१ को १, २ र ३

(१) प्रत्येक व्यक्तिलाई आफ्नो देशको सरकारमा प्रत्यक्षवा स्वतन्त्र रूपले चुनिएका प्रतिनिधिमार्फत भाग लिने अधिकार हुनेछ ।
(२) प्रत्येक व्यक्तिलाई उसको देशको सरकारी सेवामा समान प्रवेशाधिकारको अधिकार हुनेछ ।
(३) जनताको इच्छा सरकारको शासन-सञ्चालनको आधार हुनेछ । जुन इच्छा सर्वव्यापी एवम् समान अधिकारद्वारा हुने आवधिक तथा वास्तविक निर्वाचन गोप्य मतदानद्वारा अभिव्यक्त गरिनेछ ।

नागरिक तथा राजनीतिक अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि १९६६ को धारा २५ को क, ख र ग

प्रत्येक नागरिक धारा २ मा उल्लेख गरिएका कुनै भेदभावबिना तथा अनुचित प्रतिबन्धहरूबिना देहायका कुराको अधिकार तथा अवसर हुनेछः
(क) प्रत्यक्षतः अथवा स्वतन्त्रतापूर्वक छानिएका प्रतिनिधिमार्फत् सार्वजनिक जीवन सञ्चालनमा सहभागी हुने,
(ख) सर्वव्यापी तथा समान मतदान एवम् गोप्यताबाट मतदाताका इच्छाको स्वतन्त्र अभिव्यक्तिको सुनिश्चितता गरिएको वास्तविक आवधिक निर्वाचनमा मतदान गर्ने तथा निर्वाचित हुने,
(ग) समानताको सामान्य नियमबाट आफ्नो देशको सार्वजनिक सेवामा प्रवेश गर्न पाउने ।

महिलाविरुद्ध सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलनसम्बन्धी महासन्धि, १९७९ धारा ७

पक्षराष्ट्रहरूले मुलुकको राजनीतिक तथा सार्वजनिक जीवनमा महिलाविरुद्धको भेदभाव उन्मुलन गर्न विशेषतः समान आधारमा पुरुषसरह महिलालाई देहायका अधिकारहरू उपलब्ध गराउन आवश्यक कदम चाल्नेछन्:
(क) सबै निर्वाचन तथा जनमत सङ्ग्रहमा मत दिने अधिकार तथा सार्वजनिक रूपमा निर्वाचित हुने संस्थाहरूमा निर्वाचनको लागि योग्य हुने अधिकार,
(ख) सरकारी नीति-निर्माणमा तथा त्यसको कार्यान्वयनमा सरिक हुने तथा सार्वजनिक पद धारण गर्ने सबै सरकारी निकायमा हुने सार्वजनिक क्रियाकलाप सम्पादन गर्ने अधिकार,
(ग) मुलुकको सार्वजनिक तथा राजनीतिक जीवनसँग सम्बन्धित गैरसरकारी संस्था तथा सङ्गठनहरूमा भाग लिन पाउने अधिकार ।

सबै प्रकारका जातीय विभेद निर्मूलन गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि १९६५ को धारा ५ (ग)

राजनीतिक अधिकारहरू विशेषतः सर्वव्यापी र समान मतदानका आधारमा निर्वाचनमा भाग लिने, मतदान गर्ने तथा उम्मेदवार बन्ने अधिकार, सरकार तथा कुनै पनि तहमा सार्वजनिक कार्य सञ्चालनमा भाग लिने अधिकार तथा सार्वजनिक सेवामा समान पहुँचको अधिकार ।

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी महासन्धि, २००६ को धारा २९

राजनीतिक तथा सार्वजनिक जीवनमा सहभागितापक्ष राष्ट्रहरूले अन्य व्यक्तिहरू सरह समान आधारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई राजनीतिक अधिकार तथा त्यस्तो अधिकारहरूको उपभोग गर्ने अवसरको प्रत्याभूत दिनेछन् र देहायका कुराहरू गर्ने कबुल गर्नेछन् :
(क) अन्य व्यक्तिहरूसरह अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई मतदान गर्ने तथा निर्वाचित हुने लगायत प्रत्यक्ष वा स्वतन्त्र रूपमा चुनिएका प्रतिनिधिहरूमार्फत राजनीतिक तथा सार्वजनिक जीवनमा प्रभावकारी एवम् पूर्णरूपमा सहभागी हुन सकेका छन् भनी अरू कुराका अतिरिक्त देहायका कुराहरूबाट सुनिश्चित गर्ने,
(अ) मतदानका प्रक्रिया, सुविधा र सामग्रीहरू उपयुक्त पहुँचयोग्य, बुझ्न एवम् प्रयोग गर्न सहज भएको सुनिश्चित गर्ने;
(आ) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले भयमुक्त वातावरणमा निर्वाचन र सार्वजनिक जनमत सङ्ग्रहहरूमा गोप्य मतदान प्रक्रियाद्वारा मतदान गर्ने तथा निर्वाचनमा उम्मेदवार हुने, सरकारका सबै तहहरू र सार्वजनिक कार्यहरूमा पद धारण गर्ने र कार्य सम्पादन गर्ने पाउने अधिकारको संरक्षण गर्ने तथा उपयुक्त भएको अवस्थामा सहयोगात्मक र नयाँ प्रविधिहरूको प्रयोगलाई सहज बनाउने,
(इ) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई मतदाताको रूपमा आफ्नो इच्छा स्वतन्त्र रूपमा अभिव्यक्त गर्न सक्ने अधिकार प्रत्याभूत गर्ने तथा यस उद्देश्य प्राप्तिका लागि उनीहरूको अनुरोधमा मतदान गर्न उनीहरूले रोजेको व्यक्तिको सहयोग प्राप्त गर्न अनुमति दिने ।

निर्वाचनमा मानव अधिकारका मुख्य सवालहरू

- संविधान र कानुनको दायरामा रही विचार र अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता,
- शान्तिपूर्वक भेला हुन पाउँने, सभासम्मेलन गर्न पाउने अधिकार,
- स्वतन्त्र तथा स्वच्छ निर्वाचन र भयरहित वातावरणमा मतदान गर्न पाउने अधिकार,
- निर्वाचनसम्बन्धी न्यायको लागि सक्षम निकाय र सो सँगको सरल पहुँच,
- आम नागरिकसँग सम्बन्धित निर्वाचनसम्बन्धी सम्पूर्ण प्रक्रियामा सहभागी हुन पाउँने अधिकार,
- मतदाता सूचीमा संलग्न नेपाली नागरिकको उम्मेदवार बन्न पाउने अधिकार,
- गोप्य मतदान गर्न पाउने र निर्वाचित हुने अधिकार,
- निर्वाचन स्वतन्त्र, स्वच्छ र पारदर्शी र भयरहित वातावरणमा हुनुपर्ने निर्वाचन प्रणालीको सुनिश्चितता र
- निर्वाचनसम्बन्धी गतिविधि सम्बन्धमा सुसूचित हुन पाउँने अधिकार ।

निर्वाचन अनुगमन

निर्वाचन अनुगमन कार्यले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको हुन्छ । निर्वाचनलाई स्वच्छ, निष्पक्ष, धाँधलीरहित र निर्भयपूर्ण वातावरणमा सम्पन्न गर्न/गराउन सहयोग पुगोस् भन्ने उद्देश्यले निर्वाचन अनुगमन गरिन्छ । यसबाट विगतमा देखिएका गल्ती/कमजोरीहरूलाई सुधार गर्दै आगामी निर्वाचन पुनरावृत्ति हुन नदिन सहयोग पुग्न जान्छ ।

अनुगमनका मुख्य सिद्धान्तहरू

- हानी नपुऱ्याउने,
- निष्पक्षता,
- तथ्यपरकता,
- तटस्थता,
- पारदर्शिता,
- विश्वसनीयता र
- संविधान, कानुन एवम् अन्तर्राष्ट्रिय प्रावधानको पालना आदि ।

निर्वाचनपूर्वावस्थाको अनुगमन

- निर्वाचन स्वतन्त्र, निष्पक्ष र भयरहित वातावरण,
- उम्मेदवार चयनमा समावेशीकरण र बहुलवादको प्रत्याभुति,
- अभिव्यक्ति, प्रकाशन तथा आवत-जावतमा स्वतन्त्रता,
- निर्वाचनसम्बन्धी आवश्यक कानुन/नियम,
- न्यायिक उपचारको लागि स्वतन्त्र तथा सक्षम न्यायिक निकायको व्यवस्था,
- स्वतन्त्र र सक्षम न्यायपालिका, न्यायालयसम्म सरल पहुँच, छिटो न्याय पाउने अवस्था,

- निर्वाचनमा जनसहभागिता, मतदाता नामावली, मतदाता शिक्षा, आवश्यक सामग्री,
- राज्यका संयन्त्रहरू एवम् सरकारी अधिकारीहरूको भूमिका र
- दलहरूका गतिविधि एवम् निर्वाचन आचारसंहिताको पालना ।

निर्वाचनको दिन अनुगमन

- मतदान केन्द्रको छनौट र मतदाताहरूको पहुँचको अवस्था र प्राथमिकता (विशेषतः अपाङ्गता भएका व्यक्ति, अशक्त नागरिक, ज्येष्ठ नागरिक, सुत्केरी महिला),
- मतदानको लागि स्वतन्त्रता, निर्भयपूर्वक आवतजावतको अवस्था,
- शान्तिसुरक्षाको व्यवस्था (मतदाता, उम्मेदवार, कर्मचारी, मतदानस्थल, मतपेटिका आदि),
- मतदान अधिकारी, कर्मचारी, सुरक्षा अधिकारीहरूको व्यवहार,
- उम्मेदवार वा दलका गतिविधि,
- गोप्यमतको अवस्था र
- प्रतिनिधि छनौटको अवस्था ।

मतदान समापनपछिको अनुगमन

- मतपेटिकाको उचित सुरक्षा व्यवस्था र विश्वसनीयता,
- निर्वाचित जनप्रतिनिधि, उम्मेदवार र मतदाताहरूको सुरक्षा अवस्था,
- मतगणना आचारसंहिताको निमार्ण र परिपालना,
- निष्पक्ष मतगणनाको व्यवस्था र
- निष्पक्ष प्रमाणित नतिजा स्वीकार वा अस्वीकारको अवस्था,
- जनमतको सम्मान ।

सरोकारवालाहरूलाई राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको आग्रह

नेपाल सरकार

- यथासक्य बढीभन्दा बढी दलहरूलाई निर्वाचनमा सहभागी हुने वातावरण तय गर्न,
- निर्वाचनसम्बन्धी सम्पूर्ण प्रक्रियामा शान्ति-सुरक्षा अमनचैन कायम राख्न,
- राजनीतिक दलहरूलाई स्वतन्त्र रूपमा निर्वाचन गतिविधिहरू सञ्चालनार्थ वातावरण सिर्जना गर्न,
- निर्वाचनलाई प्रभावित हुने प्रकृतिका कार्य एवम् अभिव्यक्ति प्रवाह नगर्न,
- मतदाताहरूलाई निर्भयताका साथ मतदान गर्ने वातावरणको निर्माण र मतदाता शिक्षा सञ्चालन गर्न,
- सामाजिक सद्भाव कायम राख्नको लागि आवश्यक कार्य गर्न,
- निर्वाचन आयोग, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगलगायतका संवैधानिक अङ्गहरूलाई आवश्यक सहयोग पुऱ्याउन र
- निर्वाचन आयोगद्वारा जारी आचारसंहिता पूर्णत पालन गर्न/गराउन ।

राजनीतिक दलहरूलाई

विचार अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता र सीमा

- संविधान प्रदत विचार अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रतामा विश्वास एवम् सम्मान गर्न,
- राष्ट्रिय अखण्डता, सार्वभौम सत्ताविपरीत अभिव्यक्ति नदिन,
- कुनै पनि व्यक्ति, उम्मेदवार विशेष, जातजाति, धर्म, सम्प्रदायबीचको सम्बन्धलाई खलल पार्ने, होच्याउने प्रकृतिका विचार प्रकट नगर्न,
- राजनीतिक प्रकृतिका उत्तेजित मतहरू प्रकट नगर्न,
- मतदाताहरूलाई गलत प्रभावित पार्न असम्भव एवम् भ्रामक विचारहरू प्रवाह नगर्न,
- सबैको वैचारिक असहमति व्यक्त गर्न पाउने अधिकारको सुनिश्चित एवम् सम्मान गर्न,
- उम्मेदवार वा कुनै पनि दल वा समूहमा संलग्न व्यक्तिहरू अपहरण गर्ने, बन्धक तुल्याउने, कुटपिट गर्ने, धाकधम्की दिने लगायतका गैरकानुनी क्रियाकलापनमा संलग्न नहुन र
- आफ्नो अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताको उपयोग गर्दा अन्य व्यक्ति/समुदाय वा दलसमेतको स्वतन्त्रता र आत्मसम्मानको सम्मान गर्न ।

सभा–सम्मेलन गर्ने स्वतन्त्रता

- (क) निर्वाचनको पक्ष र विपक्षमा गरिने सभा/सम्मेलन/कार्यक्रमहरू शान्तिपूर्ण, निर्वाध एवम् सहज वातावरणमा सम्पन्न गर्न,
- एकै समयमा, एकै स्थानमा कार्यक्रमहरू आयोजना नगर्न र कथम्कदाचित वा भुलवश त्यस्ता कार्यहरू हुने अवस्था सिर्जना भएको खण्डमा त्यसलाई वार्ता, छलफल वा सम्वादमार्फत राजनीतिक रूपमा नै निकास खोज्न,
- दलविशेषका शान्तिपूर्ण सभा/ऱ्यालीलगायतका कार्यक्रममा ढुङ्गामुढा गर्ने, व्यवधान खडा गर्ने र विथोल्ने जस्ता अलोकतान्त्रिक गतिविधि नगर्न,
- शान्तिपूर्ण सभाजुलुस/ऱ्याली एवम् प्रदर्शनका क्रममा टायर बाल्ने र मसाल जुलुस गर्ने, लाठीभाला, खुकुरी, फट्टा लगायतका घरेलु हतियार बोक्न/प्रदर्शन नगर्न र
- निर्वाचनलाई प्रभावित पार्ने गरी बन्द, हड्तालजस्ता कार्यक्रमहरू नगर्न ।

अन्य

- कसैको मताधिकारलाई प्रभावित गर्ने, विवेकलाई खरिद गर्ने र अनुचित दबाव दिने कार्य नगर्न/नगराउन,
- जबर्जस्ती चन्दा असुली कार्य नगर्न एवम् निर्वाचनको क्रममा भएको आय-व्यय/खर्चको विवरण सार्वजनिक गरी पारदर्शी बनाउन,
- निर्वाचन प्रसार-प्रचार वा अन्य कुनै पनि उद्देष्यबाट सार्वजनिक सम्पत्ति र कसैको पनि व्यक्तिगत सम्पत्ति र यातायातका साधन जबर्जस्ती कब्जामा नगर्न,
- विपक्षी उम्मेदवार, सहयोगी वा कसैलाई पनि कालो मोसो दल्ने वा हुलहुज्जत गरी उसको मान-मर्यादामाथि आघात नपुऱ्याउन,
- सरकारी वा दलीय आडमा आ-आफ्नो पक्षमा मतदातालाई आकर्षित गर्ने उद्देश्यले विकास निर्माणका कार्य, सरकारी साधन र संयन्त्रको दुरुपयोग एवम् प्रशासन संयन्त्रलाई राजनीतिकरण नगर्न,
- १६ वर्षमुनिका बालबालिकाहरूलाई राजनीतिक उद्देश्य वा अन्य प्रयोजनका लागि सभाजुलुस आदिमा संलग्न नगराउन,
- संविधान प्रदत समावेशीताको सिद्धान्तलाई आत्मसात गरी व्यवहारमा लागू गर्न,
- मानव अधिकार, प्रेस स्वतन्त्रतासहित आधारभूत स्वतन्त्रताका मूलभूत मूल्यमान्यताको पूर्णतः सम्मान गर्न,
- निर्वाचन आचारसंहितालाई कडाइका साथ लागू गर्न र
- कुनै पनि बहानामा कानुनलाई आफ्नो हातमा नलिन र त्यस किसिमका कार्यमा संलग्नहरूलाई कानुनी कारबाहीको लागि प्रशासनलाई आवश्यक सहयोग गर्न ।

निर्वाचन आयोगलाई

- निर्वाचन आयोगबाट जारी भएका आचारसंहिताको पूर्णरूपमा पालना गराउन,
- आचारसंहिता उल्लङ्घनमा संलग्न दल तथा उम्मेदवारलाई निर्वाचन कानुनतः तत्काल कारबाहीको दायरामा ल्याउन,
- निर्वाचनसँग सम्बन्धित मतदाता शिक्षा प्रभावकारी रूपमा लागू गर्न,
- सबै मतदाताहरूको सहज पँहुच हुने स्थान र दुरीमा मतदान केन्द्रको व्यवस्था गर्न र
- अपाङ्गता भएका मतदाता, जेष्ठ नागरिक तथा बिरामी मतदातालाई मतदान केन्द्रमा सहज पहुँचको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्न ।

पर्यवेक्षणमा संलग्न सङ्घसंस्थाहरूलाई

- नियमित रूपमा निर्वाचनसम्बन्धी गतिविधिहरूको स्वतन्त्र एवम् निष्पक्ष रूपमा अनुगमन गर्न,
- निर्वाचनसँग सम्बन्धित मतदाता शिक्षासम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न र
- पर्यवेक्षकको सीमाबाहिर गई राजनीतिक दलहरूसँगको आबद्ध नहुन वा राजनीतिक गतिविधिमा संलग्न नभई तटस्थ रहन ।

सञ्चार-माध्यमलाई

- निर्वाचनलाई प्रतिकूल असर पार्ने प्रकृतिका सामग्री वितरण एवम् सम्प्रेषण नगर्न,
- राष्ट्रिय अखण्डता, सार्वभौमसत्ता प्रतिकूल हुने अभिव्यक्ति सञ्चार नगर्न,
- कुनै पनि व्यक्ति, जातजाति, धर्म, सम्प्रदायबीचको सम्बन्धलाई खलल पार्ने, होच्याउने प्रकृतिका विचार पवाह नगर्न/नगराउन र
- निर्वाचन आचारसंहिता प्रभावकारी रूपमा पालना गर्न/गराउन ।

आम नागरिक तथा मतदातालाई

- आफ्ना अधिकारको बारेमा सचेत रहन,
- कसैको कुनै पनि दबाबमा नपरी निर्भिकताका साथ मताधिकारको सही प्रयोग गर्न र
- मानव अधिकारमैत्री एवम् निष्ठावान जनप्रतिनिधि छनौट गर्न ।

* * *

निर्वाचन र मानव अधिकार

सङ्क्षिप्त जानकारी

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

हरिहरभवन, ललितपुर

फोन नं.: ०१५०१००१५, १६, १७, १८

हटलाइन : ५०१००००

क्षेत्रीय कार्यालयहरू

विराटनगर, बरगाछी	फोन: ०२१-४६१९३१, ४६१०९३
जनकपुरधाम, देवीचोक	फोन: ०२१-५२७८११, ५२७८१२
पोखरा, जनप्रिय मार्ग	फोन: ०६१-४६२८११/४६३८२२
नेपालगञ्ज, शान्तिनगर	फोन: ०८१-५२६७०७, ५२६७०८
धनगढी, उत्तर बेहडी	फोन: ०९१-५२५६२१, ५२५६२२

उपक्षेत्रीय कार्यालयहरू

जुम्ला बजार, जुम्ला	फोन: ०८७-५२०२२२
दिक्तेल, खोटाङ	फोन: ०३६- ४२०२८४
बुटवल, रुपन्देही	फोन: ०७१-५४६९११